

Branko Gradišnik: *Strogo zaupno po Siciliji: platoničen potopis*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2004 (zbirka S poti).

Nekaj je znano že vse od Zenona iz Eleje. Preden je opravljena pot, je mora biti opravljena polovica, pred tem pa seveda polovica te polovice, kar je možno šele po končanem uspešnem spopadu s polovico te prepolovljene polovice. Ki naj bi bila prej prepolovljena, jasno. Prav zato nikoli ni mogoče nikamor priti. Tej okrutni danosti, ki ji kot nič podležeta Ahil in njegova nesrečna želva, pa se je Branko Gradišnik vendarle nekako izmaknil. Navsezadnje je na Sicilijo menda zares tudi prišel. Težav z neskončno notranjo deljivostjo sicer nima, se pa s podobno fantastično neučinkovitostjo otepa v razraščanjih navzven. Kar je za Zenona paradoksalna racionalnost dosledne matematične logike, so za Gradišnika nekontrolirane verbalne multiplikacije (beri: nakladanje). Bujna domišljija in prav nedoumljiva hiperaktivnost ne čakata na blagodatni sredozemskega sonca, ampak se z vso silo in brez vsake rezerve zaženeta že v rodni Ljubljani. Bojazen, da bo v vsej preobilici zmanjkalo prostora za Sicilijo, ostane začuda navzoča še dolgo po tem, ko vendarle stopi na sicilska tla. Pa naj bo sam še tako prepričan, da ni treba drugega kot aktivirati družino (mlajša žena in še veliko mlajša otroka, dvojčka), se nekoliko pomujati ob nizkocenovnih visokoletečih prevoznikih in se našpičiti na prizore, ki so že po naravi nabiti s komičnimi potenciali. Potovalni motivi jih ponujajo nič koliko že od samega začetka. Pakiranje. Prevažanje. Otroško sitnarjenje. Ženska razstresenost. Uporaba zemljevidov. Prilagajanje lokalni prometni ureditvi. In tako naprej.

Prevajalec *Gospodarja prstanov* se je v očitni želji, da mu razžene računalnik, potrudil, da preprostemu družinskemu dopustu podeli tolkienovske razsežnosti. Če se mu že ni posrečilo naflirati prav toliko znakov, kot jih premore mediagenični Britanec (bistveno manj jih tudi ni), pa je prav gotovo ustvaril

podobno prenatrpan prostor, poln nekakšnega nepredvidljivega mrgolenja, v katerem nadvse glasno odmeva le njegov lastni glas. Sicilija je le nekakšen dodatek, izgovor, da se vključi nepremagljiva besedna mašina. Saj ne rečem, da gre za slabo pisanje, nikakor, bo pa, tako kot Tolkien, ne glede na kakovost, lahko le neusmiljeno pritegnilo ali pa popolnoma odbilo. Bralec, ki meni, da morajo stavki udarjati kot dobro navita in podmazana mlatilnica ter se mu niti razlika med potopisom in sončarico ne zdi posebno važna, bo zamlaskal od zadovoljstva, vsem preostalim se utegne zaleteti, spahnti in zakolcati, da bo čudno. Za to branje je treba biti pripravljen na vse. Biti pa je treba tudi spočit, potrpežljiv, velikodušen, veder, blag, igriv, vedoželjen, nepotopljev, pa še psihično nadvse stabilen. Prav zato jih po vsej verjetnosti ne bo malo, ki bodo ugotovili, da se v tako izjemni formi raje lotijo česa drugega. Do konca neustrašne čaka marsikaj, med drugim tudi sleparski tečaj italijanščine, ki vas v eni uri usposobi za najbolj prismojene nesporazume z domorodci. Avtor, ki sicer zna poskrbeti tudi za povsem kredibilen in še sočen jezikoslovni diskurz, pa bo v maniri domačinov, ki v Messini prodajajo Shakespeareovo rojstno hišo, uveljavil ugotovitev, da je italijanščina zgolj okleščena (in popreproščena) vzporednica slovenščine, tako zagvisno, kot je tudi Shakespeare (roj. Hruškotres) "največji sin venetsko-slovenske zemlje". Če še niste vedeli.

Tako torej Hruškotresov Vili. Pa se vrnimo k *Bravku Grdopišniku*. Medtem je namreč lansiral tudi sicer neizogibno spoznanje, da je v potopisu mnogo več povedanega o njem samem in njegovi družini, kot o Siciliji. Naj mu bo (vsaj napol) odpuščeno, ker je priznal? Tako ali tako je občudovanja vredna edinole gospa Gradišnik: ob dvojnem otroškem blagoslovu in soprogu, ki čveka za štiri, ne kaže niti najmanjših znakov, da bo prav kmalu ovenela, obledela, se razblinila ali razpočila, in celo z najbolj odpustljivimi babjimi triki je nadvse varčna. Vsa čast! In če knjigo beremo predvsem kot *družinski* priročnik, nekoliko baročen, a še vedno uporaben vodnik po pasteh dopustovanja v najožjem družinskem krogu "z vsemi blagri ali prekletstvi, ki sodijo zraven"? V neskončnost množične se kaprice mestoma skrivajo globoko filozofske poglede na kompromise, neizogibne v sorodniški španoviji, ter celo posamezna zrna modrosti, nežnosti in že kar ganljiva pripadnost najbližjim pa sta opazni že na prvi pogled. Sicilska avantura torej izkorišča tistih nekaj srečnih let, ko sta otroka že prerasla "organoleptično in oleofaktorsko nestrinjanje z vožnjo", sta pa še premajhna, da bi odfrlela po svoje in staršem prepustila le financiranje. Pristno veselje, ki ga ima avtor z vzgojo svojih otrok, je tako več kot očitno, saj so mu njune zahteve, muhe in vprašanja bolj v navdih kot v nadlego. Dosedanji "klativiteški" koncept potovanja se je moral hočeš nočeš prearediti v družinskega, pri čemer je treba postaviti pod vprašaj poleg norih zabav tudi kulturo, vsaj njen kulturnejši del. "Po mojih izkušnjah pušča *Poslednja večerja* otroke hladne, brž ko zvejo, da na koncu ne bo sladice ali sladoleda, z zanimanjem pa si bodo pogledali upodobitve različnih tortur in mučeniških smrti." Potopis, ki naj bi se po povotni zamisli imenoval *Popoln vodič po Siciliji za učence sedmih razredov in njihove mame*, se pač, in to mu je šteti v dobro, ozira tudi na otroška pričakovanja. Je Sicilija pravi kraj za zabavo in obenem izobraževanje

potomstva? Antični, še posebej grški ostanki na otoku zagotavljajo, da omika pač ni nujno tudi nedostopna. "Vsaj na Siciliji pridejo najbolj prav anekdote o starih Grkih. Grki so bili resda apolinični, a v to apoliničnost je sodila tudi otročjost: bili so bojeviti, prepirljivi, maščevalni, nagajivi, igrivi, klepetavi, širokousti, opravljivi, nagnjeni k pretiravanju in izmišljijam in otročjim razlagam tistega, česar niso razumeli (temu danes pravimo miti), predvsem pa so premogli nenasitno otroško radovednost. V marsikateri grški anekdoti se skriva to ali ono zgodnje človeško spoznanje ... V njihovih dejanjih in mitih se ponujajo nauki, ki so razumljivi in blizu tudi današnjemu otroku. Še posebej navduši človeka strast, s katero so se prerekli glede temeljnih vprašanj človekovega življenja in narave in ustroja sveta." Vse dokler vsaj pod vročim sicilskim soncem izobraževanje ne postane čudno podobno prismođovanju.

Sicer pa je Sicilija otok, na katerem se lahko skisa tudi največjim med velikimi. Seznam mislecev, ki so se tukaj "zgubili", je prav impozanten; še osupljivejše so njihove smrti, če so že morali prav tukaj zapustiti ta svet: po čudaštvu bi se lahko merile s katero koli burko, tako da jih le smrtni izid nekako še drži v mejah spodobne spoštljivosti. Če gre za anekdote, se Gradišnik prelevi v pravcatega zgodovinarja filozofije (ali filozofa zgodovine), tako prijetno mu sede rumena različica obeh strok. In še na pravem kraju se je znašel, z minimalnim miselnim preskokom bi tu lahko ustvaril povsem novo mojstrovino, in sicer priročnik za tiste med geniji, ki bi radi umrli čimbolj trapasto. Empedoklova smrt v kraterju Etne je že v antiki dobila vse lastnosti trača: tako huda je bila namreč zamera, da se je z vulkanskim samomorom hotel napraviti enakega bogovom. Še slabše jo je odnesel Arhimed (tisti z banjo, ja), iz Ajshilovega bridkega konca pa se nakuha pravcata detektivka (škoda le, da Ajshilova želva ni Ahilova, tako morda nikoli ne bi opravila poti, kakršno pač je). Tako zahrbtnen je lahko ta skrivnostni, za marsikoga tudi že eksotični otok, poseljen z nimfami, božanstvi, svetniki, filozofi, lepticami, zapeljivci, plesalci, pa tudi mafijci. Resničnost, zagledana od blizu, je seveda drugačna, človek ima namesto z zgoraj naštetimi opraviti predvsem s šoferji, trafikantkami, branjevčkami, receptorji, sladoledarji in vodiči, v najboljšem primeru s kustosi kakšnega odročnega muzeja ali z resnično dobrimi kuharicami. Sicer pa se tudi na Siciliji popoldne lahko izteče v otopelo praznino, v brezup, ki ga italijanski televizijski program, ne glede na to, kako hrupen zna biti, le še pogloblja. Se je zgodovina po tisočletjih samih preslavnih poglavij iztekla v slaboumno medialnost dežele Berlusconijevih volivcev? Gradišnikov potopis, ki se v podnaslovu ponaša s Platonovo filozofijo, sicer ne ponuja rešitve, da pa vsaj slutiti, da omemba veličine to pot ne bo parodija in spakovanje: "Če sem si na potovanju skozi sicilske odseve sploh kaj pridobil, potem je to prepričanje, da je, če smem citirati vrlega starega Platona, resnično spoznanje sistem večnih in nespremenljivih resnic, ki potekajo iz čistega uma, osvobojenega neverodostojnih čutnih vtisov, pa tudi subjektivnih mnenj! Saj slednja so zgolj kakor sence mimoidočih, ki jih na steno njegove metaforične votline iz Republike mečejo zvedavosti človeškega uma plameni nikdar uzrtega ognja za našimi hrbti."